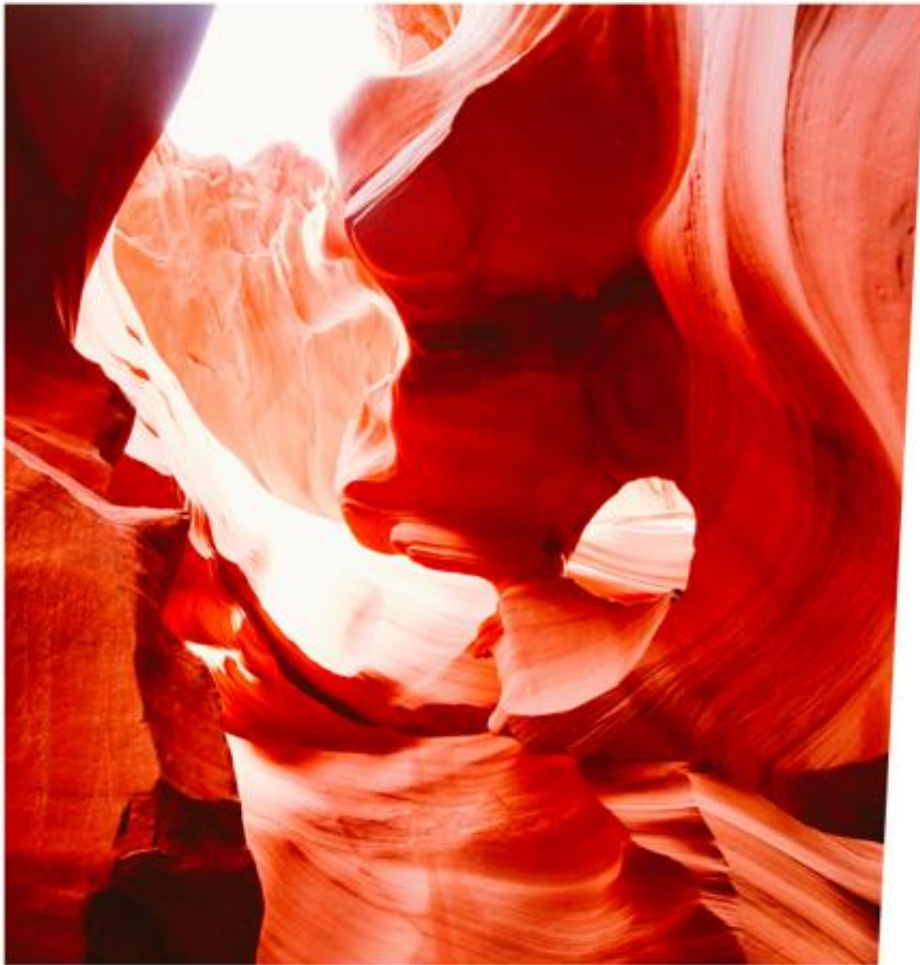

תעסוקה בחברה הערבית במשבר הקורונה

בחינה של פגיעת משבר הקורונה בתחומי הרווחה והתעסוקה בחברה הערבית והמלצות למהלכים לקידום התעסוקה בחברה הערבית

העבודה בתחום הרווחה והתעסוקה התחלקה ל-3 פרקים מרכזיים

- **פרק א' - השפעות הקורונה על שוק התעסוקה והחברה הערבית בפרט**
- **פרק ב' - בחינת הגמישות התעסוקתית של בני החברה הערבית**
- **פרק ג' - גיבוש מהלכים אפשריים לקידום:**
 - קידום תוכנית ייעודית להחזרת המושבות מקרב החברה הערבית לשוק העבודה
 - קידום תוכנית לטיפול ממוקד בהתאוששות אוכלוסיית הצעירים בחברה הערבית

■ העצמת יכולות הרשויות המקומיות לפעול בתחום התעסוקה

Disclaimer

- העבודה הוגשה למשרד במהלך יולי 2020 לאחר עיבוד וניתוח שלל ממצאים הנכונים לחודש מאי 2020
- עקב כך, ממצאים חדשים הנוגעים להתפתחויות המשבר מאז חודש יולי, לרבות נתוני הגל השני אשר טרם התפרסמו במלואם, אינם בהכרח משוקללים בניתוח וההמלצות
- כמו כן, העבודה הוכנה כרקע לתהליך גיבוש החלטת המשך להחלטה 922 והייתה אמורה להיות שלב ראשוני בתהליך כתיבת החלטת ממשלה רחבה
- עם-זאת, המלצותינו באשר לכיווני הפעולה לצורך זירוז קצב התאוששות החברה הערבית ממשבר הקורונה עומדות בעין

- רקע - השפעות הקורונה על שוק התעסוקה
- גמישות תעסוקתית ומהלכים אפשריים לקידום

תקציר מנהלים

נכון למאי 2020, מרבית המועסקים במגזר הערבי היו מרוכזים בענפי כלכלה שנפגעו בעוצמה נמוכה יותר ביחס לממוצע במשק

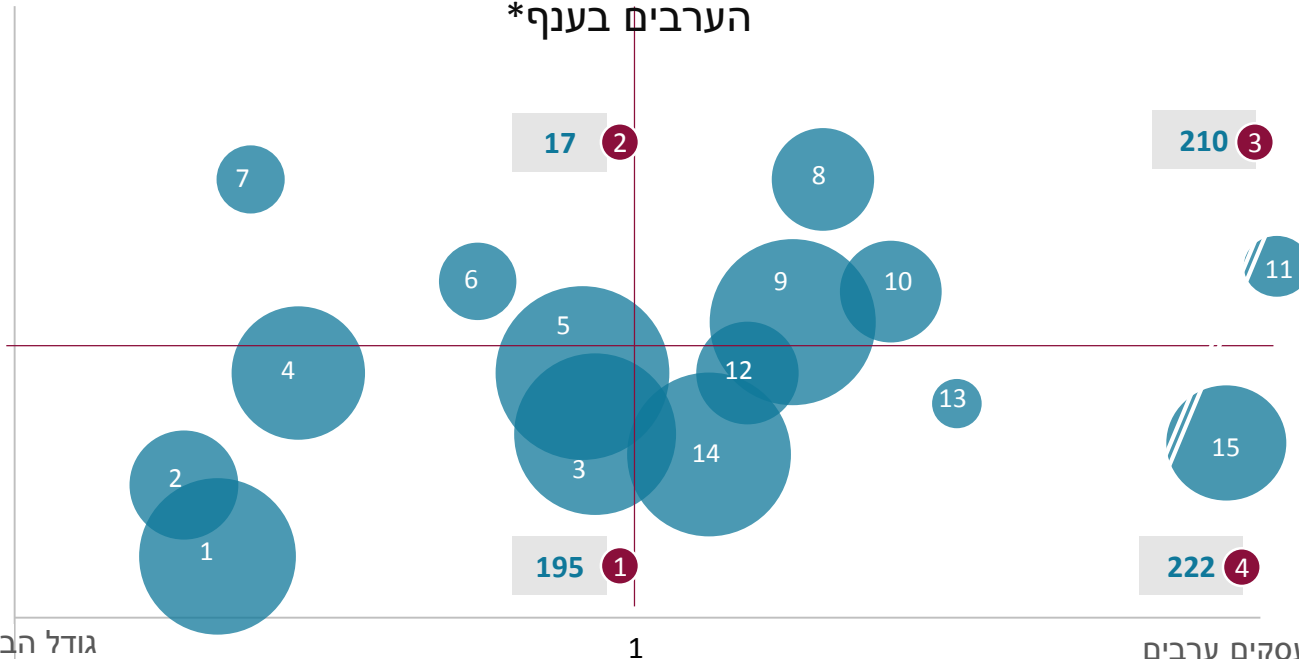
מאי 2020

פילוח ענפי תעסוקה מרכזיים בחברה הערבית לפי שיעור המועסקים הערבים בענף, שיעור מועסקים מושבתים בענף וכמות המועסקים הערבים בענף*

שיעור מועסקים מושבתים פר ענף
ענפים בעלי שיעור אבטלה גבוהה מהמשק

שיעור אבטלה כללי במשק (25%)**

ענפים בעלי שיעור אבטלה נמוך מהמשק

- הניתוח כולל את 15 הענפים המרכזיים למגזר המהווים 96% מכלל המועסקים הערבים
1. מנהל מקומי וציבורי
 2. מידע ותקשורת
 3. שירותי בריאות ורווחה
 4. שירותים מקצועיים
 5. חינוך
 6. שירותים אחרים
 7. אמנות בידור ופנאי
 8. שירותי אירוח ואוכל
 9. מסחר סיטוני וקמעוני
 10. שירותי תחבורה ואחסנה
 11. משקי בית כמעסיקים
 12. שירותי ניהול ותמיכה
 13. חקלאות ייעור ודיג
 14. תעשייה
 15. בידור

גודל הבועה מייצג את כמות המועסקים בענף (000)

שיעור ערבים בענף קטן
משיעורם בשוק העבודה

שיעור מועסקים ערבים בענף זהה לשיעורם בשוק העבודה (18%)***

שיעור ערבים בענף גדול משיעורם בשוק העבודה

יחס בין שיעור מועסקים ערבים בענף לשיעור ערבים בשוק העבודה

סה"כ כמות מועסקים ערבים בקטגוריה (000)

ענפים שנפגעו פחות ויש בהם יותר מועסקים ערבים
ענפים שנפגעו פחות ויש בהם יותר מועסקים ערבים

ענפים שנפגעו משמעותית ויש בהם ריכוז מועסקים ערבים
ענפים שנפגעו פחות ויש בהם ריכוז מועסקים ערבים

מקרא

* ניתוח תאסק על בסיס נתוני למ"ס וביטוח לאומי
** מקור: נתוני שירות התעסוקה נכון ל-23.4.2020
*** ניתוח תאסק על בסיס נתוני למ"ס 2017

למרות שנראה כי האוכלוסייה הערבית התרכזה בענפים שנפגעו פחות מהמשבר, ניכר כי, נכון למאי 2020, דווקא ענפים אלו היו צפויים להתאושש ממנו באופן איטי וחלקי בלבד

הענפים המרכזיים לחברה הערבית יתאוששו לאט ובאופן חלקי

שיעור עובדים יהודים וערבים בחלוקה לפי הערכה למידת התאוששות של ענף התעסוקה בו הם עובדים*

הניתוח כולל את 17 הענפים המרכזיים המהווים 95% מכלל העובדים הערבים ו-90% מכלל העובדים במשק

פירוט: **

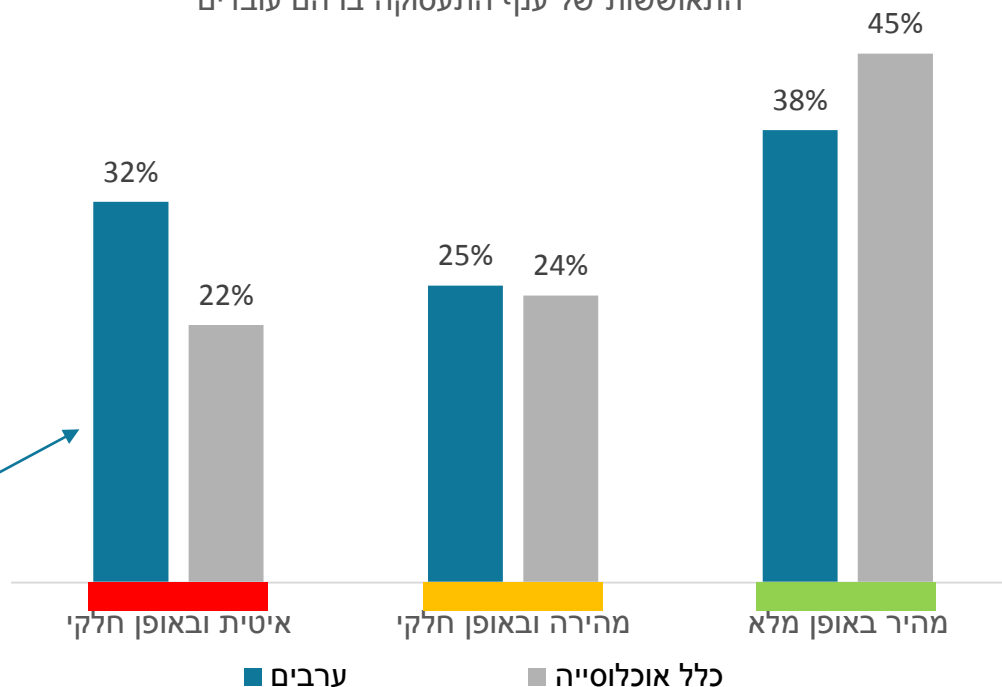
■ התאוששות שתימשך זמן רב וחזרה מוגבלת לתוצר מלא

■ התאוששות מהירה יחסית, אך חזרה מוגבלת לתוצר מלא

■ התאוששות מהירה וחזרה לתוצר מלא (100%)

הענפים הכלולים:

שירותי אירוח, מסעדות, שירותי תחבורה, מסחר, אמנות, בידור ופנאי ועוד

למרות שהפגיעה המיידית באוכלוסייה הערבית הייתה יחסית מוגבלת, נראה כי בשל אופייה התעסוקתי של אוכלוסייה זו השלכות המשבר עליה יהיו קשות יותר בטווח זמן הבינוני-ארוך

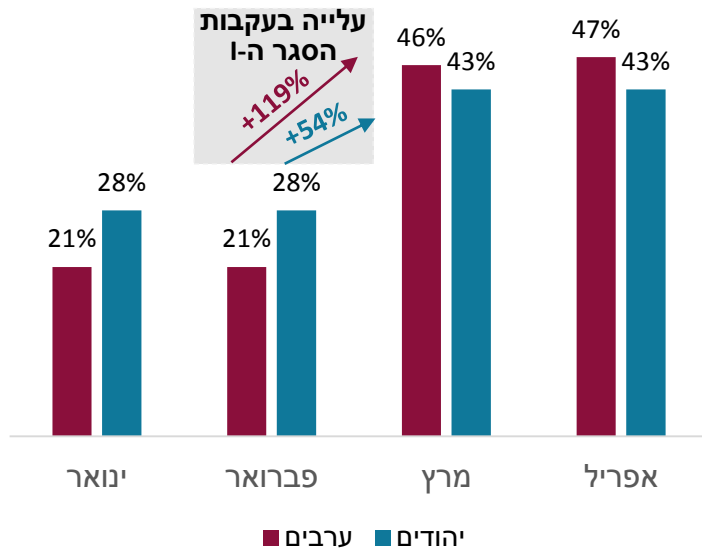
* ניתוח תאסק על בסיס נתוני משרד האוצר ולמ"ס (2017); הסיווג בין הענפים עודכן לאחרונה לאור התפתחות המשבר בחודשים האחרונים

** ההגדרה של המונחים המצוינים במסגרת העבודה המקורית הייתה כדלהלן: התאוששות איטית - כ-40 שבועות מהסרת ההגבלות, התאוששות מהירה - כ-10 שבועות מהסרת ההגבלות, חזרה מוגבלת לתוצר מלא - כ-80% מכלל התאוששות, חזרה מוגבלת לתוצר מלא - כ-80% מכלל התאוששות

כמו כן, בהסתכלות על אוכלוסיית הצעירים בחברה הערבית ניכר כי הפגיעה בה הייתה משמעותית, אפילו יותר מהפגיעה שנצפתה באוכלוסיית הצעירים במגזר היהודי

הצעירים הערבים נפגעו יותר מהצעירים היהודים

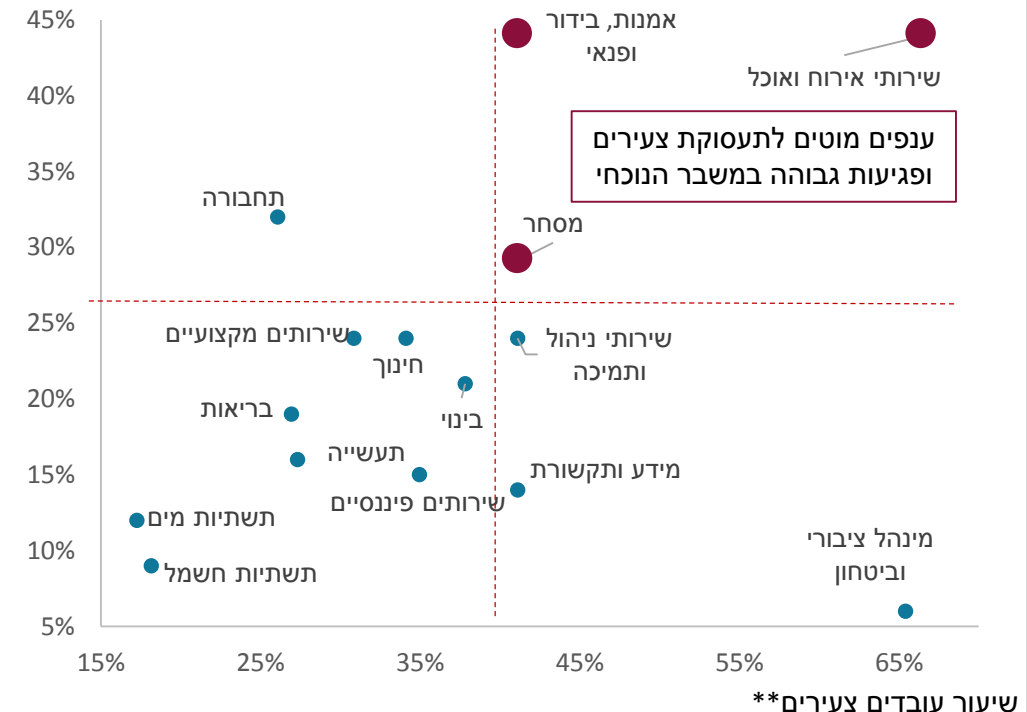
שיעור הצעירים מבין דורשי העבודה בחלוקה לסוג האוכלוסייה (גילאי 18-34), 2020*

ריחוק של 1-2 שנים משוק התעסוקה בראשית הקריירה טומן בחובו פגיעה משמעותית בפוטנציאל התעסוקה ארוך הטווח של המושבתים הצעירים

ענפי הכלכלה המאופיינים בשיעור מועסקים צעירים גבוה מהווים את הענפים בעלי שיעור הפגיעה הכלכלית הגבוה ביותר

שיעור עובדים בחל"ת*

הנתונים אודות השלכות המשבר על אוכלוסיית הצעירים הערביים וכן הצפי להתאוששותם מחייבים התייחסות ממוקדת ומרכזית לסוגיית תעסוקתם

* מקור: שירות התעסוקה - מאפייני דורשי עבודה בתקופת הקורונה - מאי 2020, ניתוח TASC
* עובדים צעירים מתייחס לעובדים בגילאים 18-34; מקור: נתוני למ"ס, ניתוח TASC (נתוני 2017)

- רקע - השפעות הקורונה על שוק התעסוקה
- גמישות תעסוקתית ומהלכים אפשריים לקידום

תקציר מנהלים

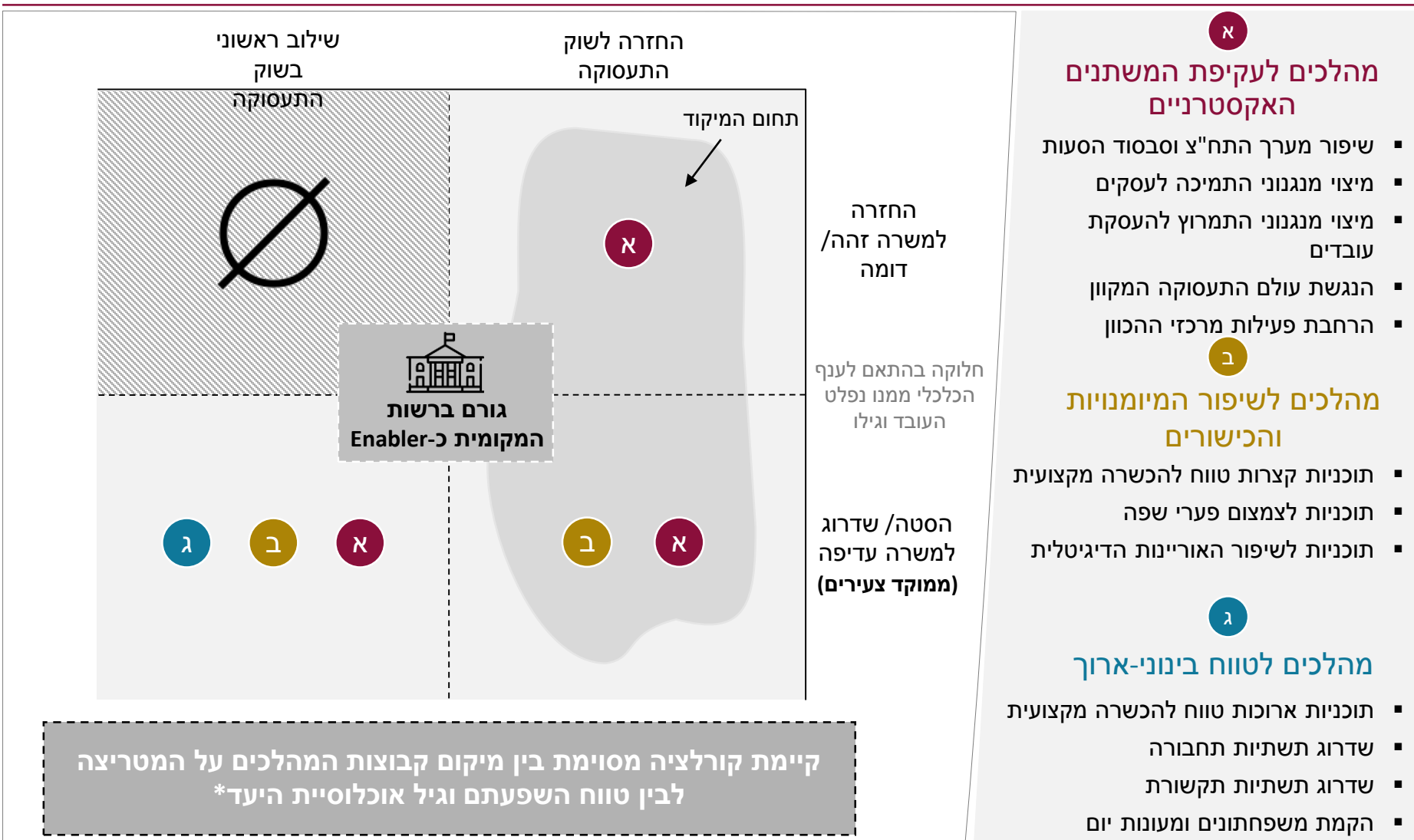
בחינתנו העלתה כי ישנם 5 גורמי סיכון מרכזיים בפגעים בגמישות התעסוקתית של החברה הערבית בישראל באופן שיקשה על התאוששותה ממשבר הקורונה

חוסר הניסיון התעסוקתי של הצעירים הערבים מוסיף לפגיעה בגמישותם הנמוכה ממילא

- חוסר הניסיון המצטבר עם אוכלוסיית הצעירים פוגע רסיכולית למצא עבודה
- ואכן מסקירת נתוני חודש מאי, עולה ששיעור החזרה של צעירים עד גיל 24 הוא הנמוך ביותר בין קבוצות הגיל ועומד על רק **20%**
- היעדר השירות הצבאי פוגע בגמישות הצעירים הערבים ביחס למקביליהם היהודים שכן הוא נתפש לרוב כ"ניסיון תעסוקתי"

המלצתנו הינה להתמקד במהלכים אשר יביאו להחזרת מושבתיים לשוק התעסוקה על ידי שיפור מיומנותיהם והפחתת השפעת הגורמים האקסטרניים

*כך לדוגמה, מהלכים בתחום המיקוד, אשר נועדו לסייע בחזרה לשוק התעסוקה אך בו בזמן לצייד את העובד בכלים שיסייעו לו להשתדרג למשרה עדיפה, יופנו לרוב לאוכלוסיית העובדים הצעירים והשפעתם צפויה להופיע בטווח הזמן הקצר-בינוני

בהסתמך על הניתוחים שבוצעו בעבודה, הומלץ על קידום של שלוש תוכניות לצורך זירוז קצב התאוששות החברה הערבית ממשבר הקורונה

1 | תוכנית ייעודית להחזרת עובדים ערבים לענפי כלכלה מתאוששים

מהלך לעקיפת
משתנים אקסטרניים

- עיקר התוכנית - קידום מהלכים לעקיפת המשתנים האקסטרניים (הנגשה פיזית ומקוונת של מקומות עבודה)
- באשר לעובדים שנפלטו מענפים המצויים במשבר משמעותי – אספקת הכשרות מהירות להתאמה לענף מקביל

2 | תוכנית לטיפול ממוקד בהתאוששות אוכלוסיית הצעירים בחברה הערבית

מהלך לשיפור
מיומנויות וכישורים

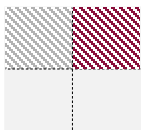
- קידום מהלכים לעקיפת המשתנים האקסטרניים (הנגשה פיזית ומקוונת של מקומות עבודה)
- קידום מהלכים לשיפור המיומנות והכישורים עם אפשרות לאספקת הכשרות איכותיות וארוכות טווח

3 | פיתוח הרשויות המקומיות לקידום נושא התעסוקה

מהלך ליצירת
Enabler

- הגדרת גורם ברשות המקומית כגורם האמון על תכלול פעילויות עידוד התעסוקה בתחומיה
- גיוס כוח-אדם ו/או הכשרת עובדי הרשות הרלוונטיים לצורך יישום התוכנית (עובדים סוציאליים תעסוקתיים)
- העתקה והתאמה של תכניות מוצלחות לקידום תעסוקה בין רשויות

להלן יפורטו כל אחת מן התוכניות בדגש על המטרה העומדת בבסיסן, הסיבות לקידומן והדרכים לעשות זאת

1 | קידומה של תוכנית ייעודית להחזרת המושבתים הערבים תביא לזירוז התאוששות החברה הערבית כולה

החזרת עובדים ערבים לענפי כלכלה מתאוששים

- לאוכלוסייה הערבית ייצוג יתר בענפי הכלכלה אשר צפויים להתאושש באופן איטי וחלקי
- האוכלוסייה הערבית מתאפיינים בגמישות תעסוקתית נמוכה יחסית
- קיימים גורמי סיכון כלכליים בחברה הערבית אשר מעצימים את הנזק שנגרם לחבריה אשר נפגעו מהמשבר

יש להתאים את המהלכים שיקודמו לאוכלוסיית היעד כתלות בענף הכלכלי שממנו נפלטו חבריה

דגשים
מיוחדים

קידום מהלכים לעקיפת משתנים אקסטרניים בלבד

- מיצוי מנגנוני התמרוץ של מעסיקים להשבת עובדים ומניעת תמריצים שליליים לתעסוקה

עובדים שנפלטו מענף כלכלי שלא חווה פגיעה מהותית/ שצפוי להתאושש במהירות

פירוש
המהלך

קידום מהלכים לעקיפת משתנים אקסטרניים

+

קידום מהלכים לשיפור מיומנויות וכישורי העובד

- קיום הכשרות מקצועיות קצרות טווח בלבד (עד חודש)

עובדים שנפלטו מעבודה בענף כלכלי שחווה פגיעה מהותית

לצורך השגת אימפקט מירבי יש להתאים את הכלים שיוקנו למושבתים השונים בהתאם לענפי הכלכלה שמהם נפלטו

2 | קידום תוכנית לטיפול ממוקד בהתאוששות אוכלוסיית הצעירים תסייע במיצוי הפוטנציאל התעסוקתי שלהם ומהווה השקעה לטווח ארוך

טיפול ממוקד בהתאוששות אוכלוסיית הצעירים בחברה הערבית

- צעירים נפגעו יותר באופן יחסי לחלקם באוכלוסייה ובדגש על צעירים ערבים
- הרחקת הצעירים משוק התעסוקה תפגע בהם באופן מיוחד – דו"ח שירות התעסוקה (יוני 20):
- הצעירים בעלי פוטנציאל לניצול שדרוגם בשוק התעסוקה למשך זמן ארוך

"צעירים עם היסטוריית אבטלה צפויים לאפשרויות פיתוח קריירה מוגבלות ונמצאים בסיכון לשכר נמוך לאורך כל הקריירה שלהם"

דגשים
מיוחדים

קידום מהלכים לעקיפת משתנים אקסטרניים

- גיבוש מתווה לתמרוץ מעסיקים בענפים צומחים ויציבים להעסקת צעירים ערבים

קידום מהלכים לשיפור מיומנויות וכישורי העובד

- הכנסת קורסים של הכשרות מקצועיות אל תוך מרכזי ריאן לצורך הנגשתם המלאה לאוכלוסייה הערבית
- בניית מסלולים של "מכינה" ייעודיות אשר תספקו את כל המיומנויות הנדרשות (הכשרה, שפה ואוריינות) יחדיו
- קיום הכשרות מקצועיות (גם ארוכות טווח) בתחומים אשר אינם צפויים להיעלם בעתיד הנראה לעין

■ יצירת שיתופי פעולה עם מעסיקים במטרה לגבש מסלול הכשרה משולב לצעירים

קידום תוכנית ממוקדת לטיפול ממוקד בהתאוששות אוכלוסיית הצעירים בשוק התעסוקה, באמצעות שיפור מיומנויותיהם, ייצר אימפקט ארוך טווח אשר ישפר את מצבה של כלל החברה הערבית ויגדיל את התוצר לנפש בהיבט הכלכלי

משקי

3 | העצמת יכולת הרשויות המקומיות לפעול בתחום התעסוקה תסייע בניצול מיטבי של המשאבים המוקצים לעידוד תעסוקה

- פיתוח הרשויות המקומיות לקידום נושא התעסוקה

הרציונל

- בידי הרשויות המקומיות מצוי מידע רב הרלוונטי להוצאה לפועל של תוכניות עידוד התעסוקה באופן אפקטיבי
- לרשויות המקומיות היכולת לסנכרן בין כלל פעילויות עידוד התעסוקה אשר מצויות בתחומן
- לרשויות המקומיות יכולת לשתף פעולה בין לבין עצמן ובין לבין המעסיקים לצורך "דיוק" המהלכים השונים

פירוט המהלך

- פיתוח ארגז כלים גנרי, אשר יכלול את כלל המהלכים לעקיפת המשתנים האקסטרניים ולשיפור מיומנויות וכישורי המושבתיים
- קביעת גורם מקשר ברשויות המקומיות לתכלול פעילות עידוד התעסוקה בתחומן והעברת ארגז הכלים לשימושן כך שיוכלו להתאים את המהלכים הכלולים בו לאוכלוסייתן
- כך לדוגמה, עיריית נצרת תוכל לבחור למקד את מאמציה באספקת תוכניות הסבה מקצועית לתושביה (שכן רובם יוצאי ענף התיירות) ופחות בפתיחת קורסים ללימוד עברית במרכזי ריאן
- כמו-כן, יש ליצור שיתופי פעולה בין הרשויות השונות לצורך זיהוי פרקטיקות Best Practice ואיסוף מידע בדבר השפעת הפעילויות השונות על מצב התעסוקה של התושבים

באם יתאפשר להן, יוכל הגורם המקשר ברשויות המקומיות לשמש כ-Enabler להצלחת היוזמות להגברת הגמישות התעסוקתית של האוכלוסייה הערבית ושל החזרת חבריה לשוק התעסוקה במהירות

לסיכום

1 | תכניות להחזרת עובדים ערבים למעגלי התעסוקה

- מרכזי "ריאן" – הרשות לפיתוח כלכלי הקימה את המרכז הראשון בעיר טירה מתקציב הרשות
- שותפות להקמת ארבעה מרכזים אחרים בסיוע זרוע העבודה

2 | קולקטיב אימפקט - השותפות לקידום תעסוקה בחברה ערבית

- שת"פ עם 20 חברות עסקיות מהגדולות במשק בענפי: הייטק, תעשייה, פיננסים ושירותים מקצועיים
- 162 השמות של עובדים ערבים (היעד – 140) בשנתיים הראשונות
- בשנה הראשונה, נוצל 91% מיעד התקציב המתוכנן

3 | יעדים לעתיד

- הארכת החלטת ממשלה 922 לשנת 2021
- תכנית חומש חדשה – במתן דגש על נושא התעסוקה בעידן הקורונה
- הכללת נושאים שלא היו בהחלטה 922, כגון: אלימות ופשיעה בחברה הערבית, תכנית בריאות
- מינוי ראש רשות חדש

תודה!